

of het vaak heilloze streven om andermans taal te spreken. Waar dergelijke drempels weggenomen kunnen worden, blijkt al meteen heel veel meer communicatie mogelijk. En sowieso is het goed om te beseffen dat veel niet-Europese ‘allochtonen’ niet zozeer slechts gebrekkig Nederlands kennen, als wel vooral geen notie hebben van wat een standaardtaal is (i.e. geen notie van wat ‘goed’ is of ‘fout’...).

Maar denk ook aan het woordenboek van de nabije toekomst. Dat zal behalve digitaal, vooral ook persoonlijk zijn: ‘mijn woordenboek’, oftewel voor iedereen anders samengesteld, al naar gelang je woorden hebt aangevinkt of geschrapt. Dat betekent dat de leerling geholpen moet worden in het samenstellen van zijn eigen woordenboek. En dat zal er voor de West-Vlaming, de Brabander, de Chinees of de Marokkaan uiteraard deels verschillend uitzien.

Wordt er al klassikaal gewerkt met automatische vertalingen? Wordt er al getraind in tweetalige conversaties? Ja, wat doe je met vijf verschillende moedertalen in je klas?

In feite moeten we actief zijn op twee fronten:

1. wat kan en moet er op school gedaan worden in de hedendaagse situatie?
2. hoe vertel ik het aan de ouders en aan het schoolbestuur?

De realiteit is niet zelden, dat we gezien probleem 2, dan maar op de oude voet voort-sukkelen met 1. Wat overigens heel begrijpelijk en heel menselijk is. Ik besef best dat er grote moeilijkheden zijn, maar dat moet ons niet beletten om alvast net iets verder te denken.

Ronde 8

Marc van Oostendorp

Meertens instituut / Universiteit van Leiden

Contact: m.van.oostendorp@hum.leidenuniv.nl

Taal in het nieuws

1. Inleiding

Bij het nieuws hoeft niemand zich te vervelen. Er is elke dag iets aan de hand: honderden doden hier, een liefdesbaby van twee beroemdheden daar, een deskundige die komt voorspellen dat de westerse wereld op het punt staat in elkaar te storten, een ander die waarschuwt dat het uitblijven van de verwachte wespenplaag van dit jaar niet

veel goeds voorspelt voor het komende seizoen... En wie niet geïnteresseerd is in ruzie in de Tweede Kamer vindt al snel zijn gading bij een treinongeluk in China.

Uit nieuws valt ook een heleboel te leren. Om het nieuws te begrijpen – zelfs het meest triviale berichtje – moet je allerlei achtergrondinformatie kennen en begrijpen. Om het nieuws te plaatsen, moet je weten wat belangrijk is in de wereld. Wie het nieuws begrijpt – en vooral: wie kritisch het nieuws volgt en zelf af en toe op zoek gaat naar afwijkende opinies en achtergrondinformatie – leert de wereld kennen.

Wie iemand wil verleiden om gehoor te geven aan zijn nieuwsgierigheid en zo de wereld te leren kennen, kan daarom best het nieuws gebruiken. Dat geldt misschien nog wel sterker voor de wereld van de taal, omdat nieuwsberichten nu eenmaal bijna altijd ook van taal gemaakt zijn¹. Wie een nieuwsbericht over taal analyseert, kan dat zowel inhoudelijk doen als naar de vorm. Maar zijn er wel zulke berichten? Dat journalisten taal niet erg serieus nemen als onderwerp, komt misschien wel doordat er zo weinig slecht nieuws te melden is. De economie, daar kun je je tenminste flink zorgen over maken en dat geldt ook voor het milieu of voor de verharding van het politieke klimaat. En zelfs over kunst en literatuur valt af en toe iets naars te melden – dat er een bijzonder slecht boek verschenen is bijvoorbeeld, of dat er op de bibliotheken bezuinigd wordt. Met taal is er eigenlijk nooit iets naars aan de hand, of in elk geval niet acuut. Zelfs de grootste pessimist, zelfs degene die denkt dat de standaardtaal overspoeld raakt door *emoticons*, straattaal en Engels, zelfs zo iemand verwacht niet dat de krant ooit opent met het bericht dat een bepaald begrip nu definitief niet meer in het Nederlands kan worden gebruikt. De taal moddert aan, of ze zet haar zegetocht voort, maar in elk geval gebeurt er weinig in een tempo waar websites of kranten iets aan hebben.

2. Hoe taalnieuws te zoeken

Toch zijn er, als je even zoekt, berichten genoeg. Ik ben sinds een jaar of 15 een regelmatige taalnieuwsconsument en heb me er in die periode regelmatig toe verplicht om aan een doelgroep heel regelmatig taalnieuws te communiceren. Meer dan 10 jaar geleden begonnen we de ‘rechterkolom’ op de website van *Onze Taal* (www.onzetaal.nl), waar we elke dag een kort nieuwsberichtje plaatsten met een link naar een artikel elders op het internet. In 2006 vertrok ik bij de webredactie van *Onze Taal*, maar in 2002 stelde *Onze Taal*, in eerste instantie samen met *Van Dale*, een gratis nieuwsbrief in die drie keer per week verschijnt: ‘Taalpost’ (www.taalpost.nl). ‘Taalpost’ bevat in elke aflevering nieuwtjes. Ik kan me niet herinneren dat het in al die jaren ooit moeilijk was om niet minstens eenmaal per dag een nieuwtje te vinden. Er zijn geen speci-

¹ Er was korte tijd geleden een gratis krantje, de *Dag*, die het nieuws bijna alleen met foto's presenteerde. Dat krantje bent u inmiddels misschien alweer vergeten.

ale technische vaardigheden voor nodig. Je moet begrijpen hoe je op het internet komt, het is handig om wat vreemde talen te spreken en je moet een beetje kunnen zoeken. Maar dan kom je al een heel eind.

Een belangrijke bron voor mij is *Google News* op www.news.google.com. Hier worden recente artikelen en nieuwsbronnen uit allerlei landen bij elkaar gebracht; in de linker kolom kunt u bijvoorbeeld kiezen voor Nederland of België. De meest eenvoudige manier om berichten over taal te vinden, is natuurlijk in het zoekveld ‘taal, taalgebruik, dialect’ of door een andere, meer gespecialiseerde zoekterm (‘vloeken’, ‘woordkeuze’) in te voeren. De resultaten van een dergelijke zoekopdracht zijn geordend op het moment van verschijnen. De meest recente resultaten staan bovenaan.

Wanneer u aardigheid krijgt in het volgen van taalnieuws, kunt u de voorpagina van *Google News* ook zo instellen dat al het nieuws over uw steekwoorden daar vanzelf op verschijnt: rechtsboven zit een knop ‘Deze pagina bewerken’. Daar kunt u naast of in plaats van de bestaande rubrieken zoals ‘Binnenlands nieuws’ en ‘Buitenlands nieuws’ uw eigen rubrieken maken voor taalnieuws. Wanneer u zo iemand bent als ik, maakt u van die pagina het openingsscherm van uw browser en begint u elke dag te lezen wat er nu weer aan nieuws is op het gebied van taal.

3. Bestaande taalnieuwsbronnen

U kunt natuurlijk ook gebruikmaken van het werk van anderen die al nieuws bij elkaar zoeken. De collega’s van *Onze Taal* doen dat bijvoorbeeld nog steeds elke dag en ook op het Taaluniversum (www.taaluniversum.org/nieuws/) verschijnt bijna elk dag wel wat – in dit specifieke geval ook soms over letterkundige onderwerpen. De pagina ‘Taal & spraak’ van de populairwetenschappelijke website Kennislink (www.kennislink.nl/taal-en-spraak) bevat ook vaak meerdere malen per week berichten, al gaan die natuurlijk vooral over taalwetenschap.

Een buitenlandse website die ik dagelijks bezoek is *Language Log*, gemaakt door een paar Amerikaanse taalwetenschappers. *Language Log* gaat nog wat verder dan de hoger genoemde weblogs, omdat de schrijvers het nieuws ook analyseren en van kritisch commentaar voorzien. Dat gaat natuurlijk nooit over direct Nederlands nieuws, maar het kan soms wel heel nuttig zijn. Ik herinner me dat er een paar jaar geleden wereldwijd rumoer was, omdat uit onderzoek zou blijken dat vrouwen per dag gemiddeld drie keer meer woorden zeggen dan mannen. De auteurs van *Language Log* zochten dat uit en ontdekten dat het ‘onderzoek’ uit de duim kwam van de auteur van een psychologisch zelfhulpboek. In werkelijk onderzoek vinden we nauwelijks verschillen, en als ze er zijn, zeggen mannen net iets meer woorden dan vrouwen per dag.

4. Van elkaar leren

In mijn workshop op de HSN-conferentie geef ik nog veel meer tips om te zoeken. Wat kan je nu met al dat taalnieuws in de klas? Het levert natuurlijk in de eerste plaats materiaal op dat je kunt lezen, op structuur analyseren en op andere manieren beschouwen. Taalnieuws valt vaak in de categorie *faits divers* en is dus grappig, maar het is de laatste jaren natuurlijk ook een belangrijk onderdeel van maatschappelijke discussies over inburgering en Nederlanderschap. Er duikt met deze zoektochten dus een heleboel materiaal op dat op allerlei manieren een aardige inhoudelijke bijdrage kan leveren aan het taalvaardigheidsonderwijs. Maar de inhoud zelf is natuurlijk ook vaak razend interessant en kan leiden tot een inkijkje in de menselijke taal. Zijn er inderdaad verschillen tussen mannen en vrouwen in taalvaardigheid en waar ligt dat dan aan? Had de toenmalige minister Plasterk gelijk toen hij anderhalf jaar geleden uitriep dat de taalverloedering van 'hun hebben' er onder zijn ministerschap nooit door zou komen? En als het dialect verdwijnt, waarom zijn er dan wel overal dictees in het dialect?

Sinds een paar maanden is de 'Taalpost-redactie' bezig een speciale editie voor scholieren te maken, TLPST. Ook dat is een gratis, via e-mail verspreide, nieuwsbrief, waarin we berichten zoeken die, wat taalniveau en onderwerpkeuze betreft, preciezer zijn afgestemd op scholieren. Ik wil, als een van de redacteurs, tijdens mijn workshop ook graag iets van u leren: hoe wij die taak zo goed mogelijk kunnen uitvoeren.